

دکتر محمد سعید طاهری

متخصص پزشکی قانونی

رضایت و برائت

جلب رضایت بیمار یکی از اصول اخلاق پزشکی است
و کادر درمانی موظف است در اتخاذ هر گونه تصمیم
با بیمار مشارکت نماید .

هر گونه درمانی بدون رضایت بیمار تجاوز به حقوق او
محسوب می گردد و قابل طرح در محاکم است .

حتی معاینات معمول بیماران بایستی با جلب رضایت آنان صورت گیرد و درمان بدون رضایت بیمار می تواند جرم و یا هتک حرمت فردی محسوب گردد.

تئوری رضایت به این نکته دلالت دارد که :

هر فرد عاقل و بالغی حق دارد در مورد امور
درمان یا روش درمانی که برایش توصیه شده
تصمیم بگیرد .

به لحاظ حقوقی ، رضایت بیمار یکی از
موجبات اساسی سقوط مسئولیت پزشکی
است .

بند ج ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی

۱۵۸- ارتکاب رفتاری که طبق قانون جرم محسوب می شود در برخی موارد قابل مجازات نیست منجمله بند ج :

ج : هر نوع عمل جراحی یا طبی مشروع که با رضایت شخصی یا اولیا یا سرپرستان یا نمایندگان قانونی وی و رعایت موازین فنی و علمی و نظامات دولتی انجام میشود.

در موارد فوری اخذ رضایت ضروری نیست .

اذن بیمار فقط برای شروع معالجه است و متوجه
نتیجه حاصله از درمان نیست و برای عدم مسئولیت
کادر درمانی نسبت به عوارض حاصله از درمان اخذ
برائت نیز ضرورت دارد .

برای عدم مسئولیت و بری شدن کامل پزشک و
کادر درمان علاوه بر اخذ رضایت و براءت ، رعایت
اصول علمی و فنی و نظامات دولتی نیز ضرورت
دارد .

□ هر گاه پزشک در معالجاتی که انجام می دهد موجب تلف یا صدمه بدنی گردد ، ضامن دیه است مگر آنکه عمل او مطابق مقررات پزشکی و موازین فنی باشد یا این که قبل از معالجه برائت گرفته باشد و مرتکب تقصیری هم نشود و چنانچه اخذ برائت از مریض به دلیل نابالغ یا مجنون بودن او ، معتبر نباشد و یا تحصیل برائت از او به دلیل بیهوشی و مانند آن ممکن نگردد ، برائت از ولی بیمار تحصیل می شود .

تبصره ۱

- در صورت عدم قصور یا تقصیر پزشکی در علم و عمل برای وی ضمان وجود ندارد هر چند برائت اخذ نکرده باشد.

تبصره ۲

- ولی بیمار اعم از ولی خاص است مانند پدر و ولی عام که مقام رهبری است. در مورد فقدان یا عدم دسترسی به ولی خاص، رئیس قوه قضائیه با استیذان از مقام رهبری و تفویض اختیار به دادستانهای مربوطه به اعطای برائت به طبیب اقدام می نماید.

ماده ۴۹۶

□ پزشک در معالجاتی که دستور انجام آن را به مریض یا پرستار و مانند آن صادر می نماید ، در صورت تلف یا صدمه بدنی ضامن است مگر آنکه مطابق ماده ۴۹۵ این قانون عمل نماید .

تبصره ۱ : در موارد مزبور ، هرگاه مریض یا پرستار بداند که دستور اشتباه است و موجب صدمه و تلف می شود و با وجود این به دستور عمل کند پزشک ضامن نیست بلکه صدمه و خسارت مستند به خود مریض یا پرستار است .

تبصره ۲ : در قطع عضو یا جراحات ایجاد شده در معالجات پزشکی طبق ماده ۴۹۵ این قانون عمل می شود .

ماده ۴۹۷

□ در موارد ضروری که تحصیل براءت ممکن نباشد و پزشک برای نجات مریض ، طبق مقررات اقدام نماید، کسی ضامن تلف یا صدمات وارده نیست .

نظریه اداره حقوقی قوه قضائیه

کلمات رضایت و برائت مفهوم و آثار حقوقی متفاوتی دارند . اخذ رضایت برای عمل جراحی و طبی مطابق ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی باعث می شود این اعمال قابل مجازات نباشند زیرا هیچ کس حتی پزشک حق ندارد بدون رضایت بیمار و یا ولی او با چاقوی جراحی در بدن او جراحی ایجاد کند و نفس این عمل صرف نظر از آثار و نتایج آن اگر بدون رضایت باشد جرح تلقی می شود مگر در موارد فوری مذکور در ذیل ماده یاد شده ، در حالی که اخذ برائت ناظر به عدم مسئولیت پزشک برای پرداخت خسارت ناشی از نتایج معالجات وی است .

رضایت نامه

- رضایت نامه: امضاء مدرکی که بیمار قبل از تن دادن به هر گونه درمان از کلیه خطرات عمل یا سایر اقدامات درمانی و جایگزین های آن آگاهی یابد .
- برائت نامه: یعنی چنانچه بیمار در طی درمان دچار عوارض یا نقص عضوی گردید، پزشک در صورتیکه بر اساس موازین فنی و علمی اقدام کرده باشد مقصر نیست . باید در فرم برائت نامه کلیه عوارض احتمالی ذکر شده باشد و چنانچه عارضه ایی نام برده نشده باشد ، برائت در مورد آن نافذ نخواهد بود .

انواع رضایت

□ رضایت ضمنی یا تلویحی

□ رضایت شفاهی

□ رضایت کتبی

□ رضایت در موارد خاص

رضایت تلویحی

- که در آن بیمار رضایت خود را با عمل و رفتار یا گفتار خود نشان می دهد.
- (رضایتی که عرف و عادت دلالت به آن داشته باشد)

رضایت شفاهی

□ گاهی لازم است پزشک قبل از انجام معاینه ای خاص ، نوع و شیوه معاینه را برای بیمار توضیح دهد و رضایت او را جلب نماید . در این مواقع بهتر است شخص سومی هم حضور داشته باشد،مانند TR

رضایت کتبی

□ در مواردی که اقدامات تشخیصی یا درمانی با ریسک بالایی همراه است ، گرفتن رضایت نامه کتبی لازم است، مانند بیهوش کردن یا اعمال جراحی .

□ **توجه :** در انجام اعمال غیر قانونی نظیر سقط جنائی رضایت کتبی فاقد اعتبار است .

صلاحیت اعلام رضایت

□ فرد رضایت دهنده بایستی عاقل ، بالغ و دارای صلاحیت حقوقی و قانونی باشد . در مواردی که بیمار نابالغ یا سفیه باشد ، بایستی از ولی یا قیم قانونی او رضایت اخذ شود.

ولی کیست

- ▶ ولی کسی است که به حکم قانون اختیار دیگری یا دیگران را در قسمتی از امور دارا باشد .
- ▶ ولی عام (رهبر) استیذان از رهبر و تفویض اختیار به دادستان
- ▶ ولی خاص (پدر و جد پدری)

طبقات ارث

▶ پدر و مادر و فرزندان

▶ خواهر و برادر و فرزندان آنها

▶ عمو ، عمه ، خاله ، دایی و فرزندان آنها

رضایت در موارد خاص

- ❑ رضایت همسر
- ❑ رضایت در کودکان و افراد صغیر
- ❑ رضایت در بیماران روانی
- ❑ رضایت در موارد اورژانسی
- ❑ رضایت در بیماران مسن

رضایت همسر

□ در مواردی که اقدامات درمانی بر روی حقوق ناشی از ازدواج تاثیر می گذارد ، اخذ رضایت همسر بیمار نیز الزامی است مانند:

❖ هیستریکتومی

❖ عقیم سازی

❖ تغییر جنسیت

□ رابطه زوجیت به معنی قیمومیت یکی بر دیگری نیست و زوجین در حدود مقرر شرعی و قانونی همانند قبل از ازدواج دارای اختیار و آزادی اراده هستند .

رضایت در کودکان و افراد صغیر

- به جز در موارد اورژانسی رضایت والدین یا قیم کودک الزامی است . در صورت امتناع والدین و اهمیت درمان ، در قلمرو قانون حمایت از کودکان می توان از مراجع قانونی کسب اجازه نمود .
- سن قانونی در ایران ۱۸ سال تمام است .

رضایت در بیماران روانی

□ در بیماران با عقب ماندگی ذهنی شدید ، اخذ رضایت از ولی یا قیم وی الزامی است . در بیمارانی که اجباراً بستری می شوند و رضایت به درمانهای داروئی یا الکتروشوک نمی دهند اقدام به درمان بعد از کسب نظر متخصص بلامانع است .

رضایت در موارد اورژانسی

□ طبق ماده ۴۹۷ اخذ رضایت در موارد اورژانسی لازم نیست ولی چون تعریف اورژانسی بودن حیطه وسیعی را در بر می گیرد و ممکن است موجب سوء تعبیر شود بهتر است یکسری از موارد رعایت شود .

- در صورتیکه بیمار هوشیار نیست و فرصت کافی نیز برای اطلاع اولیاء وی وجود ندارد بهتر است مراتب به اطلاع مقامات قضائی رسانده شود و مجوزی جهت آن اخذ گردد
- اگر برای اطلاع مقامات قضائی نیز وقت نیست با حضور سه پزشک صورتجلسه ای تنظیم شود و موارد اورژانسی در آن توضیح داده شده و سپس اقدام درمانی شروع شود .
- اگر تعداد پزشکان حاضر در مرکز درمانی کمتر از ۳ نفر است ، پزشک می تواند صورتجلسه را با حضور سایر پرسنل و کادر پزشکی تهیه نماید .
- در موارد خیلی اورژانسی که فرصت برای هیچ کاری نیست ، پزشک موظف است بدون اخذ رضایت اقدام به درمان و حفظ جان بیمار نماید .

رضایت نامه معتبر

❑ رضایت باید آزادانه باشد.

❑ رضایت باید آگاهانه باشد.

❑ رضایت دهنده باید عاقل و بالغ و واجد اهلیت قانونی باشد .

❑ رضایت باید قبل از عمل جراحی و طبی یا مقارن با آن ابراز شود .

مواردی که اخذ رضایت نامه الزامی نیست

- مواردیکه تمامی یا قسمتی از جامعه در معرض خطر هستند مانند شیوع بیماری مسری در یک منطقه و اعلام اپیدمی در آن محل
- معاینه مهاجران و مسافران در گمرکها و قرنطینه های مرزی
- معاینات بهداشتی کارکنان صنایع غذائی
- معاینه بهداشتی دانش آموزان
- معاینه متهمین به دستور مراجع قضائی
- معاینه زندانیان

شرایط فرم رضایت نامه

- فرم رضایت نامه بایستی برای بیمار قابل فهم و روشن باشد .
- از بکار بردن اصطلاحات پزشکی خودداری شود .
- بیمار بایستی با آزادی کامل و بدون اجبار این فرمها را امضاء نماید .
- فرم به امضاء پزشک و پرستار و بیمار و یک شاهد برسد .
- در حقیقت فرم رضایت نامه فقط وسیله ای برای دفاع کادر درمان نیست بلکه نوعی ابزار است برای آموزش بیمار .

□ بایستی توجه داشت که بیمار حق دارد از درمان خود امتناع ورزد و یا بیمارستان را ترک نماید . در این موارد بایستی خطرات احتمالی را به بیمار گوشزد نموده و از وی جهت ترک بیمارستان امضاء گرفت .

□ در صورتیکه بیمار بدون اطلاع بیمارستان را ترک کند بایستی خروج وی را طی صورتجلسه ای در پرونده درج نمود .

اثبات رضایت

□ اثبات رضایت بر عهده طبیب است.

□ اثبات عدم رضایت بر عهده بیمار است.

□ اثبات فریب و تقلب و عدم آگاه نمودن بیمار از خطرات احتمالی معالجه بر عهده بیمار است .

با تشکر از توجه شما